

Швая І.П.

студентка,

Науковий керівник: Малиновський В.Я.

доктор політичних наук, професор,

Східноєвропейський національного університету імені Лесі Українки

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ

Одним із основних завдань реформ, що відбуваються в Україні, є створення оптимальної та ефективної системи органів державної служби наближеної до європейських принципів. З цією метою, задля підвищення якості державної служби 10 грудня 2015 року був прийнятий новий Закон України «Про державну службу» [1, с. 28].

Цей Закон визначає порядок реалізації громадянами України права рівного доступу до державної служби, що базується на їхніх особистих якостях та досягненнях, регулює відносини, що виникають у зв'язку із вступом на службу, її проходженням та припиненням. Проте, служби управління персоналом на місцевому рівні потребують розроблення та втілення чіткого і сталого механізму реалізації права на державну службу [1, с. 28].

Загальні умови реалізації права на державну службу в Україні ґрунтується на Конституції України [2, с. 15] та Законах України «Про державну службу» [1, с. 28], «Про запобігання корупції» [3, с. 156] «Про очищення влади» [4, с. 7].

Особливості вступу та проходження державної служби описані у державних документах, зокрема «Порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби» [5], «Порядку присвоєння рангів державних службовців», «Порядку стажування державних службовців».

Головною метою цієї статті є проаналізувати особливості механізму реалізації права на державну службу.

Право на державну службу закріплене статтею 19 Закону України «Про державну службу». Проте закон не розтлумачує самого поняття «право на державну службу», а лише передбачає, що таке право з урахуванням установлених Законом обмежень, мають повнолітні громадяни України, які вільно володіють державною мовою та мають відповідну освіту [1, с. 28].

Право на рівний доступ до державної служби, без будь якої дискримінації дозволяє, забезпечує оновлення кадрів чиновництва та недопустимість його перетворення в касту, але не означає його автоматичної реалізації і того, що громадянин має право в будь-який час вимагати, а державний орган зобов'язаний негайно і беззастережно надати йому бажану посаду. Фактична реалізація цього принципу залежить від низки чинників. У зв'язку з цим для вступу на державну службу існують загальні і спеціальні вимоги.

У статті 11 Закону України «Про державну службу» описаний загальний механізм захисту права на державну службу у разі порушення наданих цим Законом прав або виникнення перешкод у реалізації таких прав [1, с. 28]. З цього випливає, що право на державну службу реалізується не лише під час вступу на службу, а й під час її проходження та припинення.

Вступ на державну службу здійснюється шляхом призначення громадянина України на посаду за результатами конкурсу крім випадків передбачених законом.

У Порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби зазначено, що механізм вступу на посаду залежить від особливостей державного органу, категорії державної посади, шляхів заміщення цих посад [5].

Проведення оцінювання кандидата на посаду державної служби під час проведення конкурсу включає декілька етапів. З метою перевірки знання законодавства кандидат на посаду проходить комп'ютерне тестування. Щоб з'ясувати спроможності кандидатів використовувати свої знання та досвід під час виконання посадових обов'язків – розв'язує ситуаційні завдання. Після чого, з метою оцінки відповідності професійної компетентності кандидата встановленим вимогам, які не були оцінені на попередніх етапах конкурсу проводиться співбесіда [5].

Новий підхід проведення конкурсу виражається в оприлюдненні оголошення про проведення конкурсу на єдиному веб-порталі центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби.

Статусу державного службовця особа, яка вступає на посаду державної служби вперше, набуває з дня публічного складення нею Присяги державного службовця, а особа, яка призначається на посаду державної служби повторно, – з дня призначення на посаду [1, с. 28].

Разом з цим, Закон встановив відкладне право другого за результатами конкурсу зайняти посаду державної служби протягом одного року з дня проведення конкурсу, якщо посада стане вакантною.

Слід розрізняти поняття «проходження служби» і «просування по службі». Якщо проходження є загальним процесом, що починається з моменту набуття статусу державного службовця і завершується в момент втрати такого статусу, то просування по службі визначене статтею 40 Закону України «Про державну службу» і означає певне посадове зростання.

Проходження державної служби, або службова кар'єра реалізується під час поступового просування працівника службовими щаблями, зміною кваліфікаційних можливостей, навиків, здібностей і розмірів винагород та пов'язане з його діяльністю та суб'єктивним усвідомленням працівника власних суджень про своє трудове майбутнє, очікуваних шляхів самовираження та задоволення працею [6, с. 366].

Просування по службі державних службовців здійснюються з урахуванням чотирьох категорій посад та дев'яти рангів як виду спеціальних звань, що їм присвоюються [1, с. 28]. Позбавлення такого рангу можливе лише за рішенням суду.

Суттєвим елементом проходження державної служби є професійна підготовка. Професійний розвиток являється довготривалим завданням, спрямованим на збереження, поліпшення, пристосування фахових і соціальних якостей працівників та забезпечує процес підготовки державних службовців до виконання нових функцій, заміщення нових посад, реалізації нових завдань. Тому підвищення рівня професійної компетентності державних службовців проводиться протягом усього проходження служби, а підвищення кваліфікації – не рідше одного разу на три роки.

Державна служба припиняється шляхом припинення трудового договору у разі: втрати права на державну службу або його обмеження, закінчення строку призначення, за ініціативою державного службовця, суб'єкта призначення або за угодою сторін, настання обставин, що склалися незалежно від волі сторін, незгоди державного службовця на проходження державної служби у зв'язку із зміною її істотних умов, досягнення державним службовцем 65-річного віку [1, с. 28]. Разом з цим наказом Національного агентства України з питань державної служби від 26 вересня 2016 року № 193 передбачено право державного службовця оскаржити рішення керівника та інших посадових осіб щодо припинення ним державної служби.

Закон чітко визначає, що державний службовець протягом 30 днів з дня коли стало відомо про порушення права на державну службу може звернутися з відповідною письмовою скаргою до керівника державної служби в державному органі. У разі неотримання в установлений строк обґрунтованої відповіді на скаргу або незгоди з відповіддю державний службовець може звернутися із скаргою до Національного

агентство України з питань державної служби. При цьому, Нацдержслужба України зобов'язана надати вмотивовану відповідь державному службовцю на його скаргу не пізніше 20 календарних днів з дня надходження скарги та направити, у разі встановлення факту порушення прав державного службовця, відповідному державному органу вимогу, про усунення відповідних порушень [1, с. 28].

Стаття 11 Закону України «Про державну службу» передбачає адміністративний та судовий захист права на державну службу. Службовець може вибирати форми захисту свого права на державну службу [1, с. 28].

Підсумовуючи викладене, слід зауважити, що механізм реалізації права на державну службу забезпечується сукупністю законів та підзаконних актів, які створюють правове поле для її організацій й функціонування та включає систему дій та організаційних заходів, які визначають порядок і підстави прийняття на службу, проведення конкурсів, випробування, процедуру проходження і переміщення службовців, виконання посадових повноважень, стимулювання та застосування дисциплінарних стягнень, присвоєння спеціальних звань та рангів, атестацій, а також завершення державної служби.

Реалізація права на державну службу відбувається під час тривалого організаційно-правового процесу, що починається з прийняття на службу і виникнення державно-службових відносин, продовжується проходження державної служби, переміщенням по службі та закінчується припиненням державної служби.

Список використаних джерел:

1. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. Офіційний вісник України. 2016.01 січ. (№ 3). С. 28.
2. Конституція України: станом на 01 жовт. 2010 р.: відповідає офіц. тексту. Офіційний вісник України. 2016.01 жовт. (№ 72/1). – С. 15.
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовт. 2014 р.: № 1700-VIII. Офіційний вісник України. 2015. 07 лип. (№ 87). С. 156.
4. Про очищення влади: Закон України від 16 верес. 2014 р.: № 1682-VIII. Офіційний вісник України. 2014. 21 жовт. (№ 82). – С. 7.
5. Про затвердження Порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби: постанова Каб. Міністрів України від 25.03.2016 р. № 246. Дата оновлення: 06.11.2017. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/246-2016-%D0%BF> (дата звернення: 18.11.2017).
6. Малиновський В. Я. Державне управління: навч. посіб. Київ: Атіка, 2009. 608 с.